

Карунік С. М.,

студент 5 курсу, 11 групи, Інституту прокуратури та
кримінальної юстиції Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

**ДОСВІД ПРОВІДНИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН У СФЕРІ
ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ**

Анотація. У тезах розглянуто та проаналізовано досвід зарубіжних країн у сфері запобігання злочинності неповнолітніх.

Ключові слова: запобігання злочинності, злочинність неповнолітніх, досвід зарубіжних країн.

Аннотация. В тезисах рассмотрено и проанализировано опыт зарубежных стран в области предупреждения преступности несовершеннолетних.

Ключевые слова: предупреждение преступности, преступность несовершеннолетних, опыт зарубежных стран.

Summary. In theses examined and analyzed the experience of foreign countries in the field of the juvenile crime prevention.

Keywords: crime prevention, juvenile delinquency, experience of foreign countries.

Проблема злочинності неповнолітніх є однією з найважливіших як в Україні, так і провідних державах світу. Вона завжди була предметом дослідження видатних науковців-кримінологів, представників різних галузей біології, психології, філософії. Різним аспектам злочинності неповнолітніх були присвячені праці В. В. Голіни, Б. М. Головкіна, І. М. Данышина, С. Ф. Денисова, А. П. Закалюка, А. Ф. Зелінського, М. Г. Колодяжного, О. Ю. Шостока та інших науковців. Основна увага вчених була спрямована на визначення та вивчення головних детермінант злочинної поведінки дітей, типових рис особистості неповнолітнього злочинця, ролі мікро- та макросередовища у формуванні особистості тощо.

Вивчення позитивного досвіду провідних зарубіжних держав у сфері запобігання злочинності неповнолітніх є важливим для подальшого його застосування в умовах українського суспільства, особливо, враховуючи обраний європейський вектор розвитку нашої держави.

Науковці дають різні визначення поняття «запобігання злочинності». За визначенням В. В. Голіни запобігання злочинності – це соціальна політика держави та діяльність громадськості, спрямовані на подолання криміногенно небезпечних протиріч у суспільних відносинах з метою їх позитивного вирішення і поступового витиснення (загальносоціальне запобігання), а також спеціальна випереджальна практика протидії формуванню і реалізації на різних стадіях злочинних проявів (спеціально-кримінологічне запобігання) [1, с. 16].

Звертаючись до зарубіжного досвіду, слід зазначити, що в США створена розгалужена система суб'єктів профілактики злочинності неповнолітніх. На федеральному рівні головним суб'єктом профілактики є Міністерство юстиції США, підрозділами якого є ФБР, управління по застосуванню законів про наркотики, служба судових виконавців, відділ з боротьби з організованою злочинністю і рекетом та деякі інші. Їх роль у профілактичній діяльності зводиться до координації зусиль штатних і місцевих правоохоронних органів, надання їм технічної допомоги. До системи кримінальної юстиції для неповнолітніх входять поліція, суди, виправні установи, які є традиційними суб'єктами запобігання. Муніципальна поліція надає соціальні послуги населенню у розв'язанні сімейних та інших конфліктів, має службу по зв'язках із громадськістю, координує заходи з профілактики злочинності неповнолітніх. У великих містах часто створюються спеціальні підрозділи для роботи з неповнолітніми, зазвичай, під керівництвом старшого офіцера. Також створено суди у справах неповнолітніх, головною метою яких є захист і реабілітація неповнолітніх, а не їх покарання, а також запобігання рецидивній злочинності неповнолітніх [2, с. 194].

Слід зазначити, що в США розроблено багато теорій причин злочинності з метою створення відповідних профілактичних програм. Навіть на основі психологічного підходу пояснення причин деліквентності розробляються і впроваджуються спеціальні профілактичні програми для неповнолітніх. До них належать наступні: створення асоціацій психічного здоров'я, програми змінення харчування, лікування алергій, розладів навчання у дітей, наркологічні програми тощо. У запобіжних програмах широко застосовуються психологічні

засоби, серед яких слід виокремити індивідуальну і групову терапію, модифікацію поведінки, трансактний аналіз та інші [3, с. 12].

Особливістю французької моделі ювенальної юстиції є наявність соціального дослідження неповнолітнього правопорушника, що оформляється як «соціальне досьє». Зазвичай складання соціального досьє суддя доручає вихователю (їх готують у спеціалізованому навчальному центрі), а, якщо потрібно, психологу. Ще однією характерною особливістю французької моделі ювенальної юстиції є те, що суддя займається не тільки правопорушниками, але й дітьми, які потрапили у соціально небезпечну ситуацію ще до винчнення протиправного діяння. Важливим аспектом французької системи є те, що суддя «веде» підлітка від першого випадку виникнення складної ситуації. Тому суддя завжди добре знайомий з історією підлітка та його сім'ї і знає більше, ніж будь-хто інший, як можна допомогти цій родині або підлітку в скрутній ситуації. За такої системи суддя поєднує функції «офіційного правосуддя» та соціального працівника, запускаючи машину «формального судочинства» вкрай рідко [4, с. 123].

Система ювенальної юстиції Японії побудована та діє на основі нормативно-правового акта 1949 р., який має назву «Шоненьо». Він регламентує порядок захисту і реалізації конституційних прав усіх неповнолітніх віком до 20 років, зосереджуючи головну увагу на неповнолітніх правопорушниках. Складовими елементами цієї системи є служби пробачії, сімейні суди, пенітенціарні установи для дітей та молоді. Особливістю ювенального судочинства в Японії є те, що судочинство щодо неповнолітніх здійснюється сімейними судами, які були створені внаслідок злиття судів для неповнолітніх та судів у сімейних справах, а правосуддя щодо неповнолітнього не є кримінальним процесом. «Шоненьо» має чітко виражену захисну, а не каральну дію. Так, у законі раніше не містилося жодного положення про покарання неповнолітнього, зазначалось лише про необхідність його перевиховання. Але сьогодні здійснюється поступовий перехід від виключно захисної спрямованості «Шоненьо» до застосування елементів каральної парадигми [5, с. 109].

Таким чином, можемо прийти до висновку, що в провідних державах світу існують розгалужені та унікальні системи органів ювенальної юстиції. Вони характеризуються, по-перше, створенням спеціалізованих судів, що справляють виховний, а не каральний вплив на правопорушника і сприяють соціальній адаптації правопорушників у суспільстві. По-друге, створюються спеціальні суб'єкти запобігання злочинності неповнолітніх, зокрема в структурі правоохоронних органів.

Список використаних джерел:

1. Голіна В.В. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб.- Х.: Нац. юрид. акад. України, 2011. – 120 с.
2. Шостко О. Ю. Суб'єкти діяльності по попередженню злочинності неповнолітніх у США: система і функції // -Х.: Нац. юрид. акад. України, 1998. – Вип.34. – С.193 – 197.
3. Шостко О. Ю. Біологічні та психологічні теорії пояснення злочинної поведінки неповнолітніх у США / Теорія і практика правознавства.-2015.-Вип.1.
4. Колесник М. О. Зарубіжний досвід у сфері протидії злочинності неповнолітніх і перспективи його впровадження в Україні // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки. – 2014. – Вип. 6-1. – Т. 3. – С. 122-126.
5. Лесько Н. В. Система органів державної влади, що здійснюють профілактику правопорушень серед дітей: досвід зарубіжних країн / Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки. – 2016. – № 845. – С. 107-112.

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Матеріали XVIII студентської наукової конференції
з кримінології

(м. Харків, 28 листопада 2018 р.)

За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головкина*

Харків
«Право»
2018

Редакційна колегія:

д-р юрид. наук, проф. Б. М. Головкін (*голова*);
канд. юрид. наук, доц. К. А. Автухов (*відповідальний секретар*);
д-р юрид. наук, проф. О. Ю. Шостко;
канд. юрид. наук, доц. М. Ю. Валуйська;
канд. юрид. наук, доц. С. Ю. Лукашевич;
канд. юрид. наук, доц. М. В. Романов;
канд. юрид. наук, доц. В. В. Пивоваров;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Таволжанський;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова;
канд. юрид. наук О. В. Гальцова;
канд. юрид. наук М. О. Маршуба;
канд. юрид. наук О. В. Новіков;
канд. юрид. наук К. Д. Кулик;
канд. юрид. наук М. Ю. Кутепов;
канд. юрид. наук Н. В. Сметаніна;
зав. лабораторією Ю. Г. Бойко

A43 **Актуальні проблеми протидії злочинності : матеріали XVIII студ.**
наук. конф. з кримінології (м. Харків, 28 листоп. 2018 р.) / за заг. ред.
А. П. Гетьмана і Б. М. Головкіна. – Харків : Право, 2018. – 196 с.

ISBN 978-966-937-540-7